

## ІСТОРІЯ

УДК 347.965.42

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/24.176787>**Наталія КАНТОР,***orcid.org/0000-0001-9533-0851*

старший викладач кафедри правознавства, соціології та політології  
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка  
(Дрогобич, Україна), [natali.kantor@gmail.com](mailto:natali.kantor@gmail.com)

### СУДОЧИНСТВО VS. МЕДІАЦІЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ

У статті досліджено співвідношення медіації та судочинства як суміжних правових інститутів. Медіація в усьому світі вважається не лише одним з альтернативних, а й найбільш ефективним способом урегулювання спорів, що підтверджується практикою її використання в різних країнах. Хоч документи Ради Європи та ЄС рекомендують її впровадження в сімейне право, кримінальний та цивільний процес, відсутність законодавчого забезпечення медіації в Україні певною мірою перешкоджає виконанню цих рекомендацій. Розмежовано поняття «медіація» і «посередництво» як відмінні: останнє ширше за своїм змістом.

Встановлено, що медіація сформувалася на ранніх етапах людської цивілізації, ймовірно, навіть швидше, ніж відповідна діяльність судових органів. Медіація та судочинство, на думку автора, характеризуються наявністю спільних та відмінних ознак. Зокрема, медіація і судочинство завжди виконували й виконують нині стабілізуючу роль у суспільстві. Сфера застосування медіації і судочинства так само збігаються. Зазначено, що предметом медіативних процедур можуть бути не лише приватноправові, а й публічно-правові конфлікти. Підтверджено, що порівняно із судочинством, медіація характеризується низкою переваг (менші фінансові і часові втрати; неформальність та гнучкість процедури; самостійність прийняття рішення сторонами; конфіденційність та ін.). При цьому медіація не конкурує із судочинством: вона може бути проведена у разі виникнення конфлікту/спору як до звернення до суду, так і під час судового розгляду. Процесуальним законодавством України передбачено врегулювання спору за участю судді, при цьому провадження у справі зупиняється. Оскільки у суддів бракує відповідного досвіду, більш доцільною уявляється участь у судовій медіації фахового медіатора. Установлено, що застосування медіації покликане звузити сферу впливу держави на суспільство у сфері розв'язання конфліктів. Доведено, що медіація та судовий розгляд не виключають, а доповнюють одне одного, сприяючи максимальному захисту прав і свобод людини і громадянина. У зв'язку з цим наголошено, що потреба законодавчого регулювання медіації в Україні не знята з порядку денного.

**Ключові слова:** альтернативне врегулювання спорів, медіація, принципи медіації, судова медіація, судочинство.

**Natalia KANTOR,***orcid.org/0000-0001-9533-0851*

Senior Lecturer of the Department of Law, Sociology and Political Science  
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University  
(Ukraine, Drohobych), [natali.kantor@gmail.com](mailto:natali.kantor@gmail.com)

### LEGAL PROCEEDINGS VS MEDIATION: RELATIONSHIP BETWEEN LEGAL INSTITUTIONS

The article analyzes the relation between mediation and legal proceedings as adjacent legal institutes. Worldwide, mediation is not only considered as alternative but also the most effective way of resolving disputes as evidenced by the practice of its use in different countries. Although a number of Council of Europe and EU documents recommend its implementation in family law, criminal and civil proceedings, the lack of legislative provision for mediation in Ukraine, to a certain extent, impedes the implementation of these recommendations. The notions of “mediation” and “intermediation” are separated due to the fact that the latter is broader in its content.

It has been established that mediation was formed in the early stages of human civilization, arguably even earlier than the related activity of the judiciary. In the author's opinion, mediation and legal proceedings are characterized by the presence of common and distinctive features. In particular, mediation and legal proceedings have always performed and are currently making a stabilizing role in society. The domains of applicability of mediation and legal proceedings also overlap. It is noted that apart from the private law the subject of mediation procedures can also be public-legal conflicts. It is confirmed that in comparison with legal proceedings, mediation is characterized by a number of advantages (fewer

*financial and time losses, informality and flexibility of the procedure, independence of the decision-making by the parties, confidentiality, etc.). Thus, mediation does not compete with legal proceedings: it can be conducted in the case of a conflict/dispute both before a court application and during a trial. The procedural law of Ukraine provides for the settlement of a dispute with the participation of a judge with proceedings being suspended. Since judges lack relevant experience, participation in judicial mediation of a professional mediator is more appropriate. It is understood that the use of mediation is intended to narrow the scope of state influence on society in the sphere of conflict resolution. The author states that mediation and legal proceedings do not exclude, but complement each other contributing to the maximum protection of human and civil rights as well as freedoms. In this regard, the need for legislative regulation of mediation in Ukraine has not been removed from the agenda.*

**Key words:** *alternative dispute resolution, mediation, mediation principles, judicial mediation, legal proceedings.*

**Постановка проблеми.** Демократичні перетворення, що відбуваються в нині Україні, загалом спрямовані на те, щоб звузити сферу впливу держави на суспільство, зокрема, у сфері розв'язання конфліктів, і замінити цей вплив механізмами саморегуляції. Елементом такого механізму цілком справедливо вважається інститут медіації, що являє собою один з альтернативних способів урегулювання спорів. Низка документів Ради Європи та директив ЄС рекомендують упровадження і зміцнення медіації в сімейному праві, кримінальному та цивільному процесі. Важливим кроком до інституалізації медіації в Україні стала розробка законопроекту «Про медіацію», який Верховна Рада ухвалила в першому читанні 3 листопада 2016 р. Однак у другому читанні законопроект № 3665 був відхилений 28 лютого 2019 р. Тобто нині законодавча база для функціонування цього інституту в Україні відсутня. Хоч і науковці, і практики обстоюють необхідність запровадження в нашій державі медіації, основним способом вирішення спорів залишається судовий. Це актуалізує проблеми медіації і спонукає до глибшого дослідження її співвідношення із судочинством.

**Аналіз дослідження.** Проблема медіації (посередництва) нині є доволі дослідженою у вітчизняній юридичній науці. Вчені приділяють увагу загальним питанням сутності медіації, її принципам, особливостям медіації в різних галузях права та сферах суспільного життя тощо (Н. В. Боженко (Боженко, 2018), Є. І. Бородин (Бородин, 2017: 14–20), Н. М. Грень (Грень, 2017), З. В. Красіловська (Красіловська, 2011), Ю. Д. Притика (Притика, 2010: С. 86–92), Ю. В. Розман (Розман, 2013: 245–256) та ін.). Незважаючи на це, питання про співвідношення процедури медіації та судового процесу потребують окремого дослідження.

**Метою статті** є аналіз особливостей і переваг медіації у співвідношенні із судовим порядком розв'язання правових спорів.

**Виклад основного матеріалу.** Поняття «медіація», з урахуванням етимології цього слова (від лат. *mediare* – бути посередником), у вітчизняному праві має багато тлумачень, однак здебільшого

медіацією вважається метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора) (Кохан, 2014: 66). Як зазначає С. І. Запара, доволі суперечливим є використання іншої назви медіації – «посередництво». Такий варіант обстоюють прихильники національної розбудови категоріального апарату юриспруденції. Так, наприклад у Законі України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» вжито термін «посередник» як синонімічний термінові «медіатор». Однак С. І. Запара висловлює думку, з якою варто погодитися: слово «посередник» в українському звучанні має складну історію та викликає далеко не завжди приємну асоціацію. Тому, щоб примирні процедури викликали емпатію та сприйняття, а особа, що їх проводить, – довіру, доцільним видається використання понять «медіація», «медіатор» (Запара, 2015: 87). Зі свого боку, додаємо, що поняття «медіація» і «посередництво» відмінні: останнє ширше за своїм змістом. Не випадково законодавець розмежує ці поняття: п. 5.4 Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. (далі – Стратегія), затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276, передбачено розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації та посередництва (Указ президента України, 2015).

Варто звернути увагу, що згідно зі Стратегією, інститут медіації й посередництва та інститут судочинства визнаються суміжними, тобто нерозривно пов'язаними, близькими. Як справедливо наголошує Н. Крестовська, медіація та судовий розгляд не виключають, а лише доповнюють одне одного, сприяючи тим самим доступності правосуддя для громадян (Крестовська, 2018). Саме тому, на нашу думку, позиціонування медіації як альтернативного способу врегулювання спорів потребує уточнення. Загалом у світі медіацію дедалі частіше називають не альтернативним методом вирішення спору (ADR), а ефективним (EDR). Ефективність медіації, доведена на практиці, набуває дедалі більшого поширення у

світі. Наприклад, держави-члени ЄС зобов'язані дотримуватися Директиви Європарламенту «Про деякі аспекти медіації в цивільних і господарських спорах» від 21.05.2008 р. та звітувати про її застосування. Україна як член Ради Європи також має зобов'язання щодо застосування медіації (Національна асоціація медіаторів України, 2017). З одного боку, відсутність відповідної нормативно-правової бази ускладнює можливість поширення цього способу розв'язання спорів. З іншого ж боку, конституційні норми, що мають вищу юридичну силу і пряму дію, гарантують право людини і громадянина на судовий захист прав і свобод, а також право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (ст. 55 Конституції України (Конституція України, 1996)). Крім того, до Основного Закону України 2 червня 2016 р. внесена норма, яка закріплює, що законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору (ст. 124 Конституції України (Конституція України, 1996)). Власне, одним із таких є медіація. Щоправда, у такому випадку частково обмежується добровільність медіації. Така практика поширена в деяких країнах, наприклад, в окремих штатах США, де спір між сторонами розглядається судом лише тоді, коли сторони попередньо використовували процедуру медіації з метою вирішення цього спору (Севастьянов, 2009: 137).

Загалом судочинство та медіація як суміжні правові інститути характеризуються низкою подібних ознак і водночас суттєвими відмінностями. Цілком слушним є твердження, що медіація як явище прямо пов'язана з розвитком самої судової системи. Ще в стародавні часи до суду звертались у разі необхідності не лише вирішити проблему, а й примирити сторони. Так, в українській історії елемент примирення містили церковний, вотчинний, копний, цеховий суди (Запара, 2015: 86). Деякі дослідники навіть обстоюють думку про первинність посередництва щодо державного судочинства: примирні процедури за участю нейтральних третіх осіб з'явилися тоді, коли люди почали жити громадами, тобто одночасно з людським суспільством. Надалі, з появою права, виникла і судова процедура розгляду спорів (Давиденко, 2004: 163). Інакше кажучи, як спосіб урегулювання правових суперечок медіація сформувалася ще на ранніх етапах людської цивілізації, чи не швидше, ніж відповідна діяльність спеціальних органів держави – судів.

І медіація, і судочинство завжди виконували й нині виконують стабілізуючу роль у суспільстві

шляхом усунення приватноправових і публічно-правових конфліктів (спорів). У цьому аспекті медіацію можна вважати «загальносоціальним способом саморганізації і самоврядування» (Бородін, 2017: 15), натомість судочинство являє собою форму реалізації судової влади, виступає елементом механізму захисту прав і свобод людини і громадянина. Співвідношення медіації та судочинства, на нашу думку, відображає взаємодію органів держави і громадянського суспільства на сучасному етапі їх розвитку. Про це пише й Є. Бородін: функція, яку медіація виконує в структурах повсякденного життя громадянського суспільства, полягає в підтримці компліментарності між інституціональною сферою, з одного боку, і світом неінституціональних практик, локалізованих на периферії і в самому «ґрунті» громадянського суспільства – з іншого (Бородін, 2017: 17).

Сфера застосування медіації і судочинства певною мірою збігаються. Медіація може застосовуватися у будь-якій сфері суспільних відносин, але Г. Кохан виокремлює галузі, в яких застосування медіації є найпоширенішим: 1) між- і внутрішньо-корпоративні суперечки; 2) спори у банківській і страховій сфері; 3) супровід проектів, реалізація яких зачіпає інтереси багатьох сторін; 4) конфлікти на роботі; 5) сімейні суперечки; 6) спори, пов'язані з авторським правом та інтелектуальною власністю; 7) медіація в освіті; 8) міжкультурні конфлікти і багато іншого (Кохан, 2014: 67). Варто наголосити, що предметом медіативних процедур можуть бути не лише приватноправові конфлікти, щодо яких відсутні формальні механізми їх вирішення, а й конфлікти публічноправового характеру, які виникають у відносинах із державними та місцевими органами влади і управління. У кримінально-правовій сфері можливості медіації, щоправда, регламентовані лише ст. 46 Кримінального кодексу України (Кримінальний Кодекс України, 2001) та ст. 469 Кримінального процесуального кодексу України (Кримінальний процесуальний Кодекс, 2013). Так, однією з підстав звільнення від кримінальної відповідальності є примирення винного з потерпілим, при цьому примирення сторін здійснюється шляхом укладання угоди про примирення, чому може сприяти процедура медіації.

Згідно зі ст. 124 Конституції України, юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи (Конституція України, 1996). Зауважимо, що «конфлікт» та «спір» тут можна вважати синонімічними поняттями, хоча

конфлікт є складнішим явищем, бо являє собою протиріччя між людьми чи групами людей і не завжди має юридичний характер, натомість спір як зовнішній вияв конфлікту здебільшого має правову природу.

В юридичній літературі висловлюється думка про відмінність «врегулювання конфлікту» та «вирішення спору». У разі «вирішення спору» конфлікт сторін здебільшого зберігається, оскільки можливі ситуації, коли те, як вирішився спір, влаштує тільки одну сторону – того, хто здобув перемогу, або не влаштує обидві сторони, оскільки саме рішення приймалося не сторонами спору, а правозастосовним органом. У процесі врегулювання конфлікту рішення приймають самі сторони конфлікту, вони самостійно визначають свої майбутні відносини, укладаючи угоду про врегулювання спору (Грень, 2017: 72). З цим твердженням можна погодитися лише частково, оскільки, на нашу думку, «врегулювання конфлікту» не завжди означає його ліквідацію, так само, як у процесі «вирішення спору» є ймовірність збереження розбіжностей сторін. Однак справедливою вважаємо думку, що відмінність виражається в більш активному виконанні зобов'язань, встановлених сторонами добровільно, аніж судових рішень.

Отже, мета медіації полягає в тому, щоб допомогти конструктивного врегулювання конфлікту чи, принаймні, його розвитку, причому це залежить виключно від конфлікуючих сторін. Натомість мета судочинства розуміється як захист порушеного права, досягнення істини у справі, що досягається у процесі діяльності суду та осіб, які беруть участь у справі. Тобто рішенням суду спірні відносини сторін перетворюються на безспірні. Однак, як зауважує Н. В. Боженко, суддя дивиться у минуле і вирішує, що саме в ньому відбулося неправильно. І, навпаки, при медіації учасники конфлікту зосереджуються на реальному майбутньому. Перевага медіації полягає в тому, що замість рішення ззовні сторони конфлікту знаходять власне взаємовигідне рішення (Боженко, 2014: 65).

На нашу думку, у тому, що зацікавлені сторони самостійно обирають варіант рішення, який задовольняє потреби та інтереси всіх учасників конфлікту, полягає чи не найбільша перевага медіації, порівняно із судочинством. Крім того, дослідники виокремлюють низку й інших переваг. Зокрема, Ю. В. Розман підкреслює, що процес медіації, на противагу судовому, не потребує підготовки і надання значної кількості документів, дотримання процесуальних норм, порушення яких у суді може закінчитися програшем справи. Медіації властивий неформальний та гнучкий харак-

тер. Порівняно із судовим процесом, який може продовжуватись кілька років, медіація заощаджує час (Розман, 2013: 252). Дійсно, медіація здійснюється у порівняно стислі строки. Відсутність надмірно формалізованої процедури, безперечно, є перевагою, водночас сам процес медіації є організованим і охоплює кілька стадій/етапів. Єдиної думки науковців щодо них немає, тому вважаємо за доцільне виокремити такі етапи: 1) досягнення домовленості (укладення договору) про проведення медіації; 2) виклад позицій сторін, пошук причин спору та можливих шляхів його вирішення; 3) досягнення консенсусу; 4) підписання угоди за результатами медіації. При цьому кожен етап має свої завдання, і лише за умови їх реалізації можливий перехід до наступного етапу.

Слушні міркування про переваги медіації висловлює Н. Крестовська. Найперше – це економія не лише часу, а й коштів учасників конфлікту. Адже учасники медіації не «прив'язані» до розкладу роботи суду та призначення судових засідань, вони самостійно визначають часові межі та порядок перемовин. Процедура медіації та послуги медіатора є зазвичай менш коштовними, ніж усі витрати, пов'язані з судовим розглядом, а подекуди й безоплатними. Але не менш важливими є нематеріальні переваги медіації. Зокрема, те, що медіація є конфіденційною, на противагу гласному судовому процесу, дає змогу уникнути оприлюднення як деталей конфлікту, так і самого факту конфлікту. Учасники медіації зберігають свою «власність» на конфлікт і самостійно, за допомогою та за підтримки медіатора, виробляють прийнятне для них рішення. У судовому ж розгляді результат вирішення справи від них не залежить (Крестовська, 2018).

Тут варто наголосити на конфіденційному характері медіації, який проявляється у тому, що факт її проведення, а так само будь-яка інформація, записи, звіти або інші документи, надані медіатору під час підготовки до медіації або вироблені у процесі медіації, не підлягають розголошенню. Судовий розгляд здебільшого є процедурою публічною, інформація про його початок, перебіг, закінчення не є конфіденційною.

Медіація – процедура добровільна, тому й відбувається лише за умови вільного волевиявлення сторін, які у будь-який час можуть припинити процедуру або, за взаємної згоди, – поновити її. У судочинстві завжди наявний елемент примусу. Як наголошує Ю. Д. Притика, на відміну від правосуддя, здійснюваного у судах, ніхто не може примусити сторін до участі у медіації, а особа-медіатор є виборною сторонами (Притика, 2010: 91).

Варто додати, що суд є правозастосовчим органом, порядок застосування норм права чітко регламентований законом. І все ж непоодинокими є випадки неправильного чи неточного застосування судом тих чи інших правових норм, що нівелює, по суті, зміст його діяльності. Медіація ж здійснюється у правовому полі на основі справедливості та з урахуванням інтересів обох сторін. Тому вірним є твердження, що відносини, які виникають у процесі медіації, є формою реалізації права суб'єктів залагодити конфлікт будь-якими законними методами, які вони для себе визначають як пріоритетні (Розман, 2013: 251). Інакше кажучи, диспозитивність медіації значно вища, ніж судового процесу. Зрештою, сторони можуть погодитися з таким результатом урегулювання конфлікту, якого навряд чи можна було досягти у суді. Тому Н. М. Грень наголошує: в цій особливості медіації також проявляється її відмінність від судового розгляду, де активність сторін як базовий принцип передбачає не спільний пошук компромісу, розв'язання проблеми, а активність у доведенні своєї, заздалегідь опозиційної щодо іншої сторони позиції (Грень, 2017: 80).

Отже, медіація є своєрідним процесом кооперації, де всі учасники зацікавлені у вирішенні конфлікту, але для допомоги у знаходженні рішення конфліктуючі сторони запрошують нейтральну третю особу з відповідною підготовкою – медіатора. Основою його правового статусу, як і правового статусу судді, виступають принципи незалежності та неупередженості. Однак, на противагу судді, медіатор не має права висловлювати власну думку щодо сутності конфлікту чи шляхів розв'язання конфліктної ситуації.

Тут варто додати, що зміни, внесені 03.10.2017 р. до процесуальних кодексів України, запровадили в господарському, цивільному та адміністративному процесах врегулювання спору за участю судді, що проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті. Загальні положення цієї процедури такі: про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд постановляє ухвалу, якою одночасно зупиняє провадження у справі. У разі недосягнення сторонами мирного врегулювання спору повторне проведення такої процедури не допускається. Врегулювання спору за участю судді можливе у формі спільних та/або закритих нарад. Суддя не може надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, а також здійснювати оцінку доказів у справі, однак має право запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору. Інформація, отримана

будь-якою зі сторін та суддею під час проведення врегулювання спору, є конфіденційною.

Отже, можна твердити, що зміни до процесуальних кодексів України зближують судочинство та медіацію. Зокрема, їх поєднують добровільність участі, свобода відмови від процедури, конфіденційність та обмеження доступу до інформації, нейтральність, безсторонність та незалежність особи, що проводить процедуру мирного врегулювання спору. Однак інститут судової медіації характеризує змагальність, а не співпраця, котра дійсно дає сторонам змогу знайти взаємоприйнятне рішення. Крім того, при врегулюванні спору за участю судді розглядаються ті матеріали, що стосуються лише конкретної справи, а причини конфлікту залишаються зазвичай нез'ясованими.

Слушні зауваження щодо новел процесуального законодавства висловлює С. І. Запара. Зокрема, він указує, що у судді (особливо в нинішній період реформ і випробувань) виникає недовіра до процедури особистої участі у примиренні сторін поза межами судового процесу. У судді-медіатора бракує досвіду для здійснення функцій останнього, а також гарантій для судді в разі, якщо сторони не досягли згоди й одна зі сторін не задоволена результатом діяльності судді (Запара, 2017: 155). Більш доцільним науковець вважає залучення фахового медіатора, з чим варто погодитися. Тим паче, що це допоможе розвантажити судову систему.

**Висновки.** Резюмуючи, треба наголосити, що нині медіація є не просто альтернативним, а ефективним способом вирішення спорів, що має неюрисдикційний характер. Медіація дає змогу повною мірою врахувати інтереси сторін та знайти взаємовигідне рішення за участі незалежної особи (медіатора). Вона може застосовуватись у будь-яких конфліктах/спорах (адміністративних, господарських, сімейних, трудових, цивільних), справах про адміністративні чи кримінальні правопорушення. У кримінальному провадженні медіація може проводитися з метою укладення угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним/обвинуваченим у порядку, визначеному кримінальним процесуальним законодавством України.

Медіація та судочинство є суміжними правовими інститутами, що зумовлює наявність їхніх спільних та відмінних ознак. Порівняно із судочинством, медіація характеризується низкою переваг (менші фінансові і часові втрати; неформальність та гнучкість процедури, що дає змогу сторонам контролювати і сам процес медіації, і його результат; рішення сторони приймають

самостійно; конфіденційність, що мінімізує ризик розголошення конфлікту та ін.). При цьому медіація не конкурує із судочинством: вона може бути проведена у разі виникнення конфлікту/спору як до звернення до суду, так і під час судового розгляду, щоправда, у разі врегулювання спору за участю судді провадження у справі зупиняється. Більш доцільною уявляється участь у судовій медіації фахового медіатора, принаймні для зменшення навантаження на суди.

Усе викладене вище підтверджує, що медіація потрібна – і державі, і суспільству – для обмеження впливу держави на суспільство у сфері розв’язання конфліктів, утвердження плюралізму методів і процедур вирішення спорів, гарантування змоги всім громадянам більш ефективно здійснювати захист своїх прав та законних інтересів. Тому потреба законодавчого регулювання медіації не знята з порядку денного і може бути предметом подальших досліджень.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боженко Н. В. Адміністративно-правове забезпечення медіації як способу вирішення адміністративних спорів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 214 с.
2. Бородин Є. Медіація в управлінні суспільством: структурно-функціональний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 1(32). С. 14–20.
3. Грень Н. М. Реалізація права людини на справедливий суд шляхом процедури присудової медіації: теоретико-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2017. 250 с.
4. Красіловська З. В. Становлення інституту медіації в системі публічного управління: теоретико-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 25.00.01. Одеса, 2017. 221 с.
5. Притика Ю. Д. Зміст та класифікація принципів медіації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 10. С. 86–92.
6. Розман Ю. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 49. С. 245–256.
7. Кохан Г. Чи потрібна медіація Україні? *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2014. № 2(74). С. 66–75.
8. Запара С. І. Поняття медіації та особливості її становлення в Україні та світі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 3. С. 86–88.
9. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. : Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.
10. Медіація економить час та гроші учасникам конфлікту: інтерв'ю з Наталією Крестовською / Український католицький університет. Школа права. 30 квітня 2018 р. URL: <http://law.ucu.edu.ua/nataliya-krestovska-mediatsiya-ekonomyt-chas-ta-groshe-uchasnykam-konfliktu>.
11. Медіація та судова система. Що? Як? Для чого? URL: [http://namu.com.ua/ua/downloads/promomaterials/DODATOK\\_6\\_BROSHURA\\_MEDIATCHIA\\_TA\\_SUD.pdf](http://namu.com.ua/ua/downloads/promomaterials/DODATOK_6_BROSHURA_MEDIATCHIA_TA_SUD.pdf).
12. Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
13. Севастьянов Г. В. Хрестоматия альтернативного разрешения споров : учеб.-метод. материалы и практические рекомендации. Санкт-Петербург : АНО – Третейский суд, 2009. 528 с.
14. Давыденко Д. Л. Из истории примирительных процедур в Западной Европе и США. *Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации*. 2004. № 1. С. 163–176.
15. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-14. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
16. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
17. Запара С. І. Перспективи судової медіації в контексті розвитку альтернативних способів вирішення спорів в Україні. *Приватне та публічне право*. 2017. № 3. С. 153–158.

#### REFERENCES

1. Bozhenko N. V. Administratyvno-pravove zabezpechennya mediatsii yak sposoby vurishennya administratyvnykh sporiv : dus. ...kand. jur. Nauk : 12.00.07. Zaporizhzhya, 2018. 214 s. [in Ukrainian]
2. Borodin Ye. Mediatsiya v upravlinni suspilstvom: stryctyrno-funkcionalnuy aspect. *Derzhavne upravlinnya ta misceve samovryadyvannya*. 2017. Vup. 1(32). S. 14–20. [in Ukrainian]
3. Gren'N. M. Realizatsiya prava lyudyny na spravedllyuy syd shlyahom procedyru prusydovoyi mediatsiyi : teoretuko-pravove doslidzhennya : dus. ...kand. jur. nauk : 12.00.01. Lviv, 2017. 250 s. [in Ukrainian]
4. Krasilovska Z. V. Stanovlennya instutyty mediatsii v systemi pyblichnogo upravlinnya : dus. ... kand. jur. nauk : 25.00.01. Odesa, 2017. 221 s. [in Ukrainian]
5. Prutuka Yu. D. Zmist ta klasufikaciya pruncupiv mediatsii. *Byuletyn' Ministerstva yustycii Ykrainu*. 2010. № 10. S. 86–92. [in Ukrainian]
6. Rozman Yu. V. Mediatsiya yak alternatyvnyy sposib vurishennya pryvatno-pravovykh sporiv. *Aktyalni problem polityky*. 2013. Vup. 49. S. 245–256. [in Ukrainian] [in Ukrainian]
7. Kochan G. Chu potribna mediatsiya? *Mala encyklopediya notariysa*. 2014. № 2(74). S. 66–75. [in Ukrainian]

8. Zapara S. I. Ponyattya mediatsii ta osoblivosti yiyyi stanovlennya v Ykraini ta sviti. *Porivnyalno-analituchne pravo*. 2015. № 3. S. 86–88. [in Ukrainian]
9. Strategiya reformyvannya sydoystroyu, sydochynstva ta symizhnuch pravovykh instytutiv na 2015–2020 rr. : Ykaz Prezydenta Ykrainy vid 20.05.2015 r. № 276. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> [in Ukrainian]
10. Mediatsiya ekonomyt chas ta groshi ychasnykam konflikty: intervyyu z Nataliyeyu Krestovskoyu: YKY. Shkola prava. 30 kvitnya 2018 r. URL: <http://law.ucu.edu.ua/nataliya-krestovska-mediatsiya-ekonomyt-chas-ta-groshi-uchasnykam-konfliktu/> [in Ukrainian]
11. Mediatsiya ta sydova systema. Shcho? Yak? Dlya chogo? URL: [http://namu.com.ua/ua/downloads/promomaterials/DODATOK\\_6\\_BROSHURA\\_MEDIATCHIA\\_TA\\_SUD.pdf](http://namu.com.ua/ua/downloads/promomaterials/DODATOK_6_BROSHURA_MEDIATCHIA_TA_SUD.pdf) [in Ukrainian]
12. Konstutytsiyaa Ykrainu : Zakon vid 28.06.1996 r. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. [in Ukrainian]
13. Sevasyanov G. V. Chrestomatiya alternativnoho razresheniya sporov: ycheb.-metod. materialy i praktichesskiye rekomendatsii, Sankt- Peterburg : ANOC – Treteyskyy syd, 2009. 528 s. [in Russian]
14. Davydenko D. V. Iz istorii prumurutelnykh protsedur v Zapadnoy Yevrope I SSHA. *Vestnik Vyschego Arbitrazhnogo Syda RF*. 2004. № 1. С. 163–176. [in Russian]
15. Kryminalnyy Kodeks Ykrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-14. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. [in Ukrainian]
16. Kryminalnyy Procesyalnyy Kodeks Ykrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. [in Ukrainian]
17. Zapara S. I. Perspektivy sydovoyi mediatsiyi v konteksti rozvutky alternatyvnykh sposobiv vurishennya sporiv v Ykraini. *Pryvatne ta publichne pravo*. 2017. № 3. S. 153–158. [in Ukrainian].